

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סתימת חלון בלוח העומד לכך בשבת

(קכ"ה ב') משנה: פקק החלון (לוח לסתימת החלון) - רבי אליעזר אומר: בזמן שהוא קשור, ותלוי (באוויר), פוקקין בו. ואם לאו, אין פוקקין בו (שנראה כמוסיף על הבניין). וחכמים אומרים: בין כך ובין כך, פוקקין בו.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאין עושין (אפילו) אוהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף (אוהל עראי); שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת (ולכן אם אינו קשור ותלוי אין פוקקים בו, שנראה כמוסיף על הבניין⁴). וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב (ולכן לחכמים אפילו אינו קשור ותלוי, אינו אלא תוספת עראי המותרת בשבת).

(קכ"ו א') (שנינו במשנה): וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו. מאי בין כך ובין כך?

אמר רבי אבא אמר רב כהנא (לקולא): בין קשור, בין שאינו קשור, והוא שמתוקן (מוכן מאתמול לכך).

אמר ליה רבי ירמיה (לחומרא): ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי, והוא שקשור (שבכל מקרה צריך להיות קשור); דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: כמחלוקת כאן, כך מחלוקת בנגר הנגרר (יתד שתוקעים בחור שבמפתן ונועלים בו את הדלת, ושם לדברי הכל קשור בעינן, ונחלקו אי בעינן גם תלוי)!

אמר ליה: אנא דאמרי כי האי תנא (כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן בהזמנה בעלמא, ואע"פ שאינו קשור), **דתניא:** קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו, בזמן שקשור ותלוי בפתח - פותח ונועל בו. אין קשור ותלוי - אין פותח ונועל בו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: (אם היה) מתוקן, אע"פ שאין קשור ותלוי.

אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

(ומסיק) והוא שיש תורת כלי עליו (על הקנה להתיר טלטולו).

(קכ"ו ב') דרש רבי יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא: הלכה כרבי אליעזר.

מתיב רב עמרם (משנה לקמן, קנ"ז א'): ומדבריהם למדנו שפוקקין (את המאור בדבר שאינו קשור ותלוי) ומודדין וקושרין בשבת!

אמר ליה אביי: מאי דעתך? משום דקתני סתמא, נגר הנגרר נמי סתמא היא (וסתם לן בהא כר' אליעזר דאסור)!

(ודחי) ואפילו הכי, מעשה רב².

שיטות הראשונים

פקק החלון מתי פוקקים בו: פסקו רי"ף ורמב"ם כחכמים דמתניתין, וכרבי אבא אמר רב כהנא דאמר בין קשור

1. אבל בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו. דכיון שהוא כן מבעוד יום, נעשה טפל לו וכיסוי גמור מבעוד יום, וכשנתנו שם בשבת אינו כעושה אהל לכתחילה בשבת, ולא כמוסיף אהל עראי עכשיו לכתחילה, אלא כמי שמחזירו לקביעותו ומקומו הראשון, וכבר נעשה הבנין מבעו"י. אבל כשאינו תלוי אלא שנגרר בארץ, כשנטלו משם לפקוק בו החלון, הרי הוא כאילו עכשיו מתחיל לפקוק בו ומוסיף על אהל עראי ריטב"א.

2. למילף מיניה (מהמשנה במי שהחשיך), דכיון דסמיך למיעבד עובדא לקולא, שמע מינה הלכתא היא. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בין שאינו קשור, והוא שמתוקן. וכדעת רשב"ג בברייתא. וביאר רבינו תם, דלאו בתיקון של מעשה, אלא במחשבה בעלמא. וכן פסק השו"ע³.

פקק החלון, קנה שפוח ונועל בו, ונגר הנגר: בפקק החלון פסקו רי"ף ורמב"ם, שאם מתוקן, אע"פ שאינו קשור. ובקנה שהתקינו להיות פוח ונועל בו, פסקו שאם מתוקן, אע"פ שאין קשור ותלוי⁴, ודוקא בשיש תורת כלי עליו. ובנגר פסקו שצריך להיות קשור ותלוי בדלת⁵.

והרא"ש נשא ונתן בדברי הרי"ף⁶, ומסיק דשלושה חילוקים לדעתו: (1) בפקק החלון סגי במחשבה כמו בחריות של דקל. (2) ובנגר הנגר צריך קשירה לאפוקי מאיסור בנין. (3) ובקנה שהוא פוח ונועל בו צריך תיקון כלי. **והר"ן** כתב שגם בפקק החלון, לדעת הרי"ף, צריך שיהא עליו תורת כלי, או שישתמש בו מבעוד יום⁷. **והשו"ע**⁸ פסק כרי"ף וכביאור הרא"ש.

והוא שמתוקן והוא שקשור: שיטת רש"י, דהא דבעי בכל הסוגיא מחשבה או קשירה, לאפוקי מאיסור בנין הוא. ודעת תוספות, דמשום בנין ליכא איסורא כלל, אפילו מדרבנן. ופירשו דהא דבעינן מחשבה או קשירה, לאפוקי מאיסור טלטול. ורבי אליעזר ורבנן בתרתי פליגי, באיסור טלטול, ובתוספת אוהל. **והשו"ע**⁹ סתם כרש"י.

תורת כלי עליו: דעת רש"י שיתקננו שיהא ראוי לתשמיש אחר, כגון להפך בו זיתים או לפצוע בו אגוזים. ודעת

3. או"ח שיגא, וכתב המשנ"ב (ס"ק ג) וזה (המחשבה) מהני אפילו אם לא נשתמש בו עדיין מעולם לזה, וכל שכן אם נשתמש בו מכבר אפילו רק פעם אחת, דכבר ירדה עליהם תורת כלי, ולא צריך תו אפילו מחשבה. ודע, דהא דבעינן דעתו מערב שבת, היינו דוקא בדבר שדרך לבטלו שם; אבל דבר שאין דרך לבטלו לעולם אלא לפי שעה, כגון בגד וכיו"ב, מותר לסתום בו אפילו לא היה דעתו עליו מערב שבת. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כב,ל). תוספות (קכ"ו א', ד"ה בין).

4. כרבי יוחנן דאמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

5. האריך בזה (הרמב"ם) להפריש בין זה לדין פקק החלוק (שנתבאר בפרק כב), שאע"פ שאינו קשור ואינו תלוי מותר לפקוק בו את החלון. והחילוק ביניהם, ששם הכלי **מתוקן** לכך, ויש תורת כלי עליו, וכאן כיוון שאין בנגר זה אחד מן הדברים הנזכרים, אין עליו תורת כלי, ואסור, אא"כ קשור ותלוי. מגיד משנה (הל' שבת כו,י).

6. וז"ל הרא"ש: תימה דרב אלפס פסק הכא כר' אבא בר כהנא דלא בעי קשור אלא מתוקן... **במחשבה בעלמא**... ובעירובין פסק כרבי יהודה בנגר הנגר דבעי קשור. **ונראה לי** דלית ליה הא דרבי יוחנן דאמר כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגר, אלא סבר דבנגר שתוחבו בקרקע דמי קצת לבנין, הלכך בעינן קשירה לאפוקי מאיסור בנין. אבל פקק החלון לא שייך ביה בנין כלל, וסגי במחשבה לאפוקי מאיסור טלטול. **וכן צריך לחלק עוד** לדברי רב אלפס ז"ל, דהכא פסק כרבי יוחנן דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל בחדא, ומצריך תורת כלי בקנה שהתקינו להיות פוח ונועל בו, ולעיל בפרק במה טומנין פסק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בחריות של דקל דסגי במחשבה! אלא היינו טעמא לפי שקנה הוא לצורך נעילת בית ודמי קצת לנגר הנגר, חמיר טפי וצריך תיקון כלי.

7. דכי אמרינן גבי פקק החלון והוא שמתוקן, **לא בהזמנה בלחוד קאמר**, אלא צריך שיהא עליו תורת כלי או שנשתמש בו מבעוד יום (דכל שכבר נשתמש בהם היינו תורת כלי עליהם). ולפיכך לא הזכיר הרי"ף בפקק החלון תורת כלי דמסתמא נשתמש מבעוד יום, שהרי צריך הוא להיות מכוון למידתו של חלון. אבל בקנה שהתקינו בעל הבית להיות פוח ונועל בו הוא שהזכיר תורת כלי, משום דלא משמע שנשתמש בו. ר"ן (מט ב ברי"ף, ד"ה בין קשור, וד"ה ומסתברא).

8. או"ח שיגא, וכתב בביה"ל (ד"ה יהא) שבנגר, אם אינו קשור, אע"פ שחשב עליו מבעוד יום, לרש"י אסור מהתורה, ולרא"ש מדרבנן. עיי"ש. מקורות - רי"ף (שבת מט ב; עירובין לד ב, בדפיו). רמב"ם (הל' שבת - כב,ל; כו,ז; כו,י).

9. או"ח שיגא, ע"פ ביאור הגר"א (ס"ק ב). אמנם ראה ביה"ל (ד"ה מערב שבת).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה שית
י"ח תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: י"ז | דף: קכ"ו

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רבינו תם שאין צריך שיהא ראוי לדבר אחר, ודי שתיקנו ועשה בו מעשה, והכינו לכך⁴⁰. והשו"ע⁴¹ הביא שתי הדעות בשמם. ובמקום אחר⁴² סתם כר"ת.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיג)

א. פקק החלון, כגון: לוח, או שאר כל דבר שסותמין בו החלון, יכולים לסתמו אפלו אם אינו קשור ולא אמרין דהוי כמוסיף על הבנין; והוא שיחשב עליו מערב שבת לסתמו בו.

וקנה שהתקינו להיות נועל בו, אין צריך שיקשרנו בדלת ומכל מקום דמי לבנין יותר מפקק החלון ולא סגי במחשבה שיחשב עליו מאתמול וצריך שיתקננו לכך; לרש"י, הינו שיתקננו לשם כלי, שיהא ראוי לשום תשמיש, שיהא ראוי להפך בו זיתים או לפצע בו אגוזים; ולרפנו תם אינו צריך שיהא ראוי לדבר אחר, אלא פיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך סגי.

הגה: ומקרי על ידי כך כלי שמלאכתו להתר, ומתר לטלטלו כמו שנתבאר לעיל סי' ש"ח (ס"ב) (בית יוסף והרמב"ם).

ונגר שהוא יתד שנועלים בו ותוחבין אותו באסקפה למטה ודומה טפי לבנין, לא סגי בהכי ואין נועלים בו אלא אם כן יהא קשור. וכיצד יהא קשור, אם יש בראשו גלוסטרא דהינו שהוא עב באחד מהראשים וראוי לכתש בו שדומה לכלי, סגי אפלו אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות נטל בו, ואפלו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריח הדלת, ואפלו אם החבל ארך ואינו תלוי כלל באויר אלא כלו מנח בארץ; ואם אין בראשו גלוסטרא, אם הוא קשור בדלת עצמה, סגי אפלו בחבל דק שאינו ראוי לנטל בו ואפלו כלו מנח בארץ; ואם אינו קשור בדלת אלא בבריח, צריך שיהא הקשר אמיץ שיהא ראוי לנטל בו, ואפלו הכי אין צריך שיהא תלוי, אלא אפלו כלו מנח בארץ, מתר שאין אסור אלא כשומטו ומניחו בקרן זוית.

טלטול כסויי הכלים

(קכ"ו ב') **משנה:** (4) כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה, ניטלין בשבת. (2) אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים (שצריך בית אחיזה)? בכיסוי קרקעות (כגון כיסוי בור ודות, שהוא כבונה. אמנם, כשיש בית אחיזה, ניכר שעשוי לקחתו ולהחזירו). אבל בכיסוי הכלים, בין כך ובין כך ניטלין בשבת.

אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: (גם כשיש בית אחיזה) והוא שיש (לכיסוי) תורת כלי עליהן.

(ומבאר) דכולי עלמא כיסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה, אין (מותר לטלטלם), אי לא, לא (כמבואר במשנה)⁴³.

10. כמו חריות של דקל שאינם ראויים לשום תשמיש אלא לשיבה, ואף על פי כן יכול להכניסם ולטלטלם בשבת. כי למה יש לנו להצריך שיהא ראוי לדבר אחר, כיון שראוי לדבר זה!

11. או"ח שיג, א.

12. או"ח שתי, (בסוגית כיסוי בור ודות, הסוגיא הבאה). ומשום כך כתב המשנ"ב (שיג, ס"ק ז) שלעת הצורך יש להקל כרבינו תם, שכן סתם השו"ע כמותו.

13. כתב המשנ"ב (שח, ס"ק מב) אף שתקנם ועשה בהם מעשה המוכיח שעומד לכסות, או שמשתמש בהם תמיד לזה, דבזה הוסר מעליהם שם מוקצה, אפילו הכי אסור כאן, דכיון דהם כיסוי קרקעות הוי כבונה אם מכסה אותם, או כסותר אם נוטל הכיסוי; משא"כ כשיש להם בית יד לאחוז בהם, מוכח דהוא כלי ולמשקל ואהדורי עביד, ולא הוי כבונה וסותר. עיי"ש.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה שית
י"ה תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: י"ז | דף: קכ"ז

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כיסוי הכלים אע"ג דאין להם בית אחיזה (מותר לטלטלם). כי פליגי בכלים דחברינהו בארעא; מר (תנא קמא) סבר גזרינן. ומר (רבי יוסי) סבר לא גזרינן.
לישנא אחרינא: כי פליגי בכיסוי תנור (שהוא כלי המחובר לקרקע). מר מדמי ליה לכיסוי קרקע. ומר (רבי יוסי) מדמי ליה לכיסוי כלים.

שיטות הראשונים

והוא שיש תורת כלי עליהן: דעת רש"י שהכיסוי צריך להיות ראוי לתשמיש לעצמו, שיהיה ראוי לעשות שום תשמיש אחר. ודעת רבינו תם ורא"ש שתיקנו ועשה בו מעשה, והכינו לכך, ואפילו אם אינו ראוי לדבר אחר. והשו"ע¹⁴ סתם כר"ת.

טלטול כיסוי כלים המחברים בקרקע: מסקנת הגמרא שנחלקו תנא קמא ורבי יוסי בכלים דמחברי בארעא. הרי"ף פסק כתנא קמא, דבעו בית אחיזה. ודעת הר"ז¹⁵ שהלכה כרבי יוסי¹⁵, שכיסוי כלים, גם המחברים בקרקע, לא בעו בית אחיזה להתיר טלטולם.

הרמב"ם חילק, שדוקא בחביות הטמונות בקרקע, ואין נראה מהם אלא פיהם, גזר תנא קמא אטו בור ודוּת. אבל תנורים העומדים על גבי קרקע שרק שוליהם מחברים בטיט, הרי הם ככלים, ובהא אפילו תנא קמא מודה דלא בעי בית אחיזה (ועל זה הובאה עדות רבי יוסי בשם רבי אליעזר בן יעקב)¹⁶. וכך אפשר לישב גם דעת הרי"ף¹⁷. והשו"ע¹⁸ פסק כרי"ף ורמב"ם.

14. או"ח שח,י.

15. הר"ז¹⁵ כתב שכשגגה יצאה מלפני הרי"ף, דהא אמר רבינא (לעיל קכ"ה א') כמאן מטלטלין האינדא כיסוי דתנורי במתא מחסיא אע"ג דאין להם בית אחיזה, כמאן כרבי אליעזר בן יעקב. והרי"ף עצמו הביא לעיל הא דאמר רבינא! ומשום כך כתב הרא"ש (סי' יא) שטעות סופר בדברי הרי"ף, ושבדברי הרי"ף היה כתוב: **ולית** הלכתא כתנא קמא, וטעה הסופר. וראה להלן ביישוב הרי"ף.

16. כן ביאר הריטב"א דבריו. וכ"כ הרמב"ן: והרמב"ם ז"ל הספרדי פ' שלא נחלקו רבי יוסי וחכמים במתניתין אלא כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי; דרבנן אסרי מפני שאינן נראות והרי הן ככסויי הקרקעות. אבל בכסויי הכלים המגולין אע"פ שמחברין לקרקע לא פליגי רבנן דמתניתין. עכ"ל. וכן הבינו הר"ן.

17. וכ"כ הר"ן ביישוב דברי הרי"ף. והרמב"ן תירץ שרבי אליעזר בן יעקב ורבינא דוקא נקטו כיסויי תנורים, מפני שהכיסוי מסייע באפיית הפת, והרי הוא כגופו של תנור, ולפיכך מותר לטלטלו בלא בית אחיזה, כיון שיש עליו תורת כלי כתנור עצמו. ותנא קמא מודה בזה. ולא נחלקו במשנה אלא בכסויי כלים דעלמא. שאינם מסייעים בתשמישי הכלי, אלא שעשויים ככיסוי בעלמא, וכיון שהכלים מחברים בקרקע בעי תנא קמא בית אחיזה להיכירא דלהוי עליו תורת כלי.

וכתב על זה הריטב"א: ותירוץ נכון הוא לפי שיטת רבינו אלפסי ז"ל, אבל רבינו ז"ל (=הרא"ה) היה אומר **שכל הדברים הללו פלפולין**, אבל פשוטן של דברים, דההיא דרבי יוסי (במשנה, שחולק על תנא קמא) כי הא (=כשיטת) דרבי אליעזר בן יעקב ומעדותו נשנית (כמו ששינוי לעיל בברייתא העיד רבי יוסי משום ראב"י על כיסוי תנור שאינו צריך בית אחיזה), כדברי זקנו הר"ז הלוי ז"ל. עכ"ל.

18. או"ח שח,י. ולעיל, קכ"ב ב', אמרינן דלול של תרגולים, אסור בין ליטול הדלת, בין להחזיר, דכיון דמחובר בקרקע, אית ביה בניין וסתירה (וכן נפסק בשו"ע, או"ח שח,ט). וכתב המשנ"ב (ס"ק מ) דמיירי בלול שבנאו מתחילה במחובר לקרקע. שאם היה מתחילה כלי בפני עצמו, אלא שחיברו אח"כ לקרקע, דינו ככלי המחובר לקרקע בטיט דהכא! כן כתב בתו"ש. אבל בפמ"ג כתב דשאני כלי המחובר לקרקע בטיט, דהוא כיסוי בעלמא; אבל בלול, דיש ציר לדלת חמיר טפי, ואפילו כשיש בית אחיזה לדלת אסור. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כה,יג). ר"ן (מח ב ברי"ף, ד"ה כמאן מטלטלין האינדא).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
י"ח תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: י"ז | דף: קכ"ו

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שח)

י. פסוי בור ודוּת אין נטלים אלא אם כן יש להם בית אחיזה דאז מוכח שהוא פלי. ושל כלים, אפלו הם מחברים
בטיט, יכולים לטלם אפלו אין להם בית אחיזה; והוא שתקנם ועשה בהם מעשה והכינם לכה, או שנשתמש בהם
מבעוד יום; וכסוי חביות הקבורות בקרקע לגמרי, צריכות בית אחיזה.

הדרן עלך כל הכלים